

**LENKA FOJTÍKOVÁ: COMPLIANCE ČÍNY S WTO – JAK ČÍNA
DODRŽELA MNOHOSTRANNÉ OBCHODNÍ ZÁVAZKY
A JAK USILOVALA O ZÍSKANÍ STATUSU TRŽNÍ EKONOMIKY**
**LENKA FOJTIKOVA: CHINA'S COMPLIANCE WITH THE WTO
– CHINA'S ADHERENCE TO MULTILATERAL TRADE
COMMITMENTS AND ITS EFFORTS TO ACHIEVE
THE STATUS OF MARKET ECONOMY**

Katarína Brocková¹

Vedecká monografia „Compliance Číny s WTO – Jak Čína dodržela mnohostranné obchodní závazky a jak usilovala o získání statusu tržní ekonomiky“ bola spracovaná doc. Ing. Lenky Fojtíkovou, Ph.D. z Ekonomickej fakulty Vysokej školy báňskej – Technickej univerzity v Ostrave. Autorka sa venuje téme postavenia ČLR vo WTO, hodnotí *compliance* Číny s jej záväzkami vyplývajúcimi z dohôd WTO a zaoberá sa i podstatou a príčinami obchodného sporu, ktorý vznikol medzi Čínou a EÚ v dôsledku odmietnutia udelenia statusu trhovej ekonomiky Číne zo strany Európskej únie.

V súčasnej situácii pretrvávajúcej obchodnej vojny medzi USA a Čínou s dosahom na globálny obchod ako taký, ktorej hlavným spúšťačom, resp. odôvodnením zo strany USA bolo konštatovanie porušovania záväzkov vyplývajúcich z členstva vo WTO Čínou a z toho plynúcich neoprávnených výhod, téma dodržiavania pravidiel multilaterálneho obchodného systému touto stále narastajúcou ekonomikou predstavuje nanajvýš aktuálnu problematiku a jej bližšie vedecké skúmanie je nepochybne prínosné pre ekonomickú teóriu i odbornú prax.

Predkladaná monografia sa skladá zo siedmich častí. Jednotlivé kapitoly na seba logicky nadväzujú a ich usporiadanie prispieva ku komplexnému a dynamickému charakteru spracovania zvolenej témy. Autorka v práci použila vedecké výskumné metódy. V prvej kapitole pod názvom „Teoretická východiska: koncept *compliance*

¹ Dr. habil. JUDr. Katarína Brocková, PhD., Katedra medzinárodného práva, Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolozemská 1, 852 35 Bratislava, e-mail: katarina.brockova@euba.sk

a faktory determinujúci komplexní model *compliance*“ autorka poskytuje prehľad teoretických východísk konceptu *compliance*, konkrétne teoretických prístupov a modelov konceptu *compliance* a následne ich aplikuje na zhodnotenie *compliance* Číny. Na teoretické vymedzenie prístupov a modelov *compliance*, medzi ktoré patrí realistické, liberálne, funkcionalistické, no i konštruktivistické a normatívne poňatie *compliance*, nadväzuje autorkina diferenciacia modelov *paper compliance* a *full compliance*, ktoré následne aplikuje pri empirickom skúmaní správania Číny s ohľadom na modely *compliance*. Vysoko hodnotím prezentáciu názorov viacerých autorov skúmajúcich implementáciu opatrení prijatých Čínou pri vstupe do WTO, ako i úroveň dodržiavania rozhodnutí Orgánu pre riešenie sporov WTO, ktorí poskytujú komplexný pohľad na skúmanú tému.

V druhej časti vedeckej monografie spracovanej pod názvom „Analytický rámec pro zkoumání *compliance* Číny s pravidly a závazky WTO“ sa autorka venuje skúmaniu špecifických faktorov čínskeho modelu *compliance*, pričom berie do úvahy historické pozadie ČĽR, jej geografické podmienky, politický systém i štruktúru štátnej moci, ako aj špecifické rysy čínskej ekonomiky. Následne približuje metódy a postup hodnotenia *compliance* Číny so záväzkami z dohôd WTO a to konkrétne prostredníctvom analýzy úrovne (1) implementácie jej obchodných záväzkov vyplývajúcich z členstva vo WTO, no i (2) nad rámec takejto implementácie, a to jednak (i) skúmaním obchodnej politiky Číny cez prizmu 42 členov WTO a ich vyhlásení o obchodných praktikách Číny, ktoré autorka získala vďaka svojej osobnej účasti na siedmej obchodnej previerke Číny vo WTO, ktorá sa konala v júli 2018 vo WTO v Ženeve, (ii) na základe interview s odborníkmi na medzinárodné vzťahy a medzinárodný obchod a dotazníkov získaných od zástupcov českých exportných firiem a (3) na základe analýzy obchodných sporov iniciovaných zo strany iných členov WTO proti Číne na pôde WTO za porušenie jej zmluvných záväzkov v rokoch 2001-2018.

Tretia kapitola pod názvom „Čína a WTO“ je venovaná historickému vývoju a zhodnoteniu významu WTO pre Čínu s následnou analýzou súčasnej pozície Číny vo WTO a jej vplyvu na obchodné rokovania. Špeciálna pozornosť je venovaná obchodným záväzkom Číny vo WTO a právnym predpokladom jej členstva so zreteľom na jej status rozvojového štátu a z toho vyplývajúcich všeobecných no i špecifických záväzkov s osobitným zreteľom na záväzky Číny v oblasti TRIPS, ktorých nedodržiavanie sa vo všeobecnosti považuje za jeden z hlavných bodov kritiky.

Autorka vo štvrtjej kapitole pod názvom „Obchodní liberalizace Číny za obzorem multilateralismu“ poukazuje na význam postavenia Číny v rámci regionálnej obchodnej spolupráce, konkrétne s krajinami ASEAN, Austrálie, Chile, Kostarikou, Gruzínskom, Hongkongom (Čína), Islandom, Kóreou, Macaom (Čína), Novým

Zélandom, Pakistanom a i., no zdôrazňuje i rozsiahlu diskusiu, ktorá prebieha na tému „Čína a rozvojové štáty“ a to najmä tie nachádzajúce sa v Afrike. V tejto súvislosti autorka rozoberá veľmi široko pertraktovanú tému problémových aspektov čínskej ekonomickej prítomnosti na tomto kontinente, t.j. obchodnú výmenu, čínske investície v Afrike a pôžičky, ktoré Čína poskytuje chudobným štátom. Zaujímavou súčasťou tejto kapitoly je i informácia o 41 najmenej rozvinutých krajinách, prevažne v Afrike, voči ktorým Čína uplatňuje preferenčný obchodný režim, hoci sama nie je uvedená v zozname donorských krajín GSP. Autorka v tejto súvislosti uvádza, že „ať jsou její motivy k podepisování regionálních obchodních dohod či poskytování jednostranných obchodních výhod jakékoliv, Čína tímto neporušuje své smluvní závazky ve WTO, ani mnohostranná pravidla obchodování.“(s. 91) Za osobitnú zmienku stojí autorkino konštatovanie v závere kapitoly, že „Čína převzala obchodní „model“ vyspělých velmocí“ a „investuje, zvýhodňuje a podporuje ty země, s nimiž cítí potřebu úzce spolupracovat, a to za rámec toho, co jí umožňuje mnohostranný obchodní systém“, pričom to má dopad na konkurencieschopnosť Číny, no i jej rastúci politický vplyv na medzinárodnej scéne.(s. 91) S týmto tvrdením jednoznačne súhlasím a považujem ho za kľúčové z hľadiska komplexného hodnotenia aktuálneho postavenia Číny vo svetovom hospodárstve, ktoré je reflektované i v aktuálnom geopolitickom vývoji.

V nasledujúcej piatej kapitole autorka v súlade s hlavnou témou vedeckej monografie analyzuje *compliance* Číny z hľadiska implementácie jej záväzkov z dohôd WTO do čínskej legislatívy, no skúma i nedostatky v aplikácii a vymáhaní obchodnej legislatívy v Číne po ich implementácii. V tejto časti predloženej vedeckej práce autorka vychádza najmä zo špecifik viacúrovňového administratívneho usporiadania riadiacich orgánov v Číne, ktoré majú potenciálne negatívny vplyv na účinnosť implementácie záväzkov prevzatých do čínskej legislatívy, no medzi faktory prispievajúce k zníženej úrovni reálnej implementácie záväzkov subsumuje i nedostatok transparentnosti a nepresnú formuláciu zákonov. V ďalšej časti textu autorka predstavuje výsledky vlastného výskumu, ktorý delí na tri časti. Podľa slov autorky prvá časť výskumu obsahuje preskúmanie obchodnej politiky Číny na makro úrovni, t.j. na úrovni členov WTO, kde každý štát vystupuje ako respondent. V druhej časti výskumu autorka realizovala preskúmanie na mikro úrovni, kde respondentmi boli jednotlivci, t.j. odborníci na medzinárodné vzťahy alebo zástupcovia do Číny exportujúcej firmy. V tretej časti výskumu autorka skúmala *compliance* Číny so záväzkami z dohôd WTO z pohľadu preskúmania obchodných sporov vo WTO, v ktorých bola Čína adresátom sťažností pre porušenie mnohostranných obchodných záväzkov. Ako odporúčanie by však vo všeobecnosti bolo možné uviesť, že by bolo vhodnejšie v rámci skúmania účasti krajiny na systéme riešenia sporov vo WTO vychádzať z výsledkov vyriešených sporov a nielen z počtu sťažností podaných voči

krajine, nakoľko na základe samotnej iniciácie sporového konania nemožno prejudikovať i porušenie záväzkov zo strany žalovanej strany.

Na makro úrovni boli v súlade s notoricky známymi výhradami voči Číne, pokiaľ ide o dodržiavanie jej záväzkov z dohôd WTO, identifikované a teda potvrdené najmä problémy súvisiace s existenciou a financovaním štátnych podnikov, s ochranou a vymáhaním práv duševného vlastníctva, s presadzovaním čínskych štandardov, certifikácií a iných administratívnych prekážok ako významnej netarifnej prekážky obchodu, no i problémy s pretrvávajúcim obmedzovaním vstupu zahraničných subjektov do vybraných sektorov služieb napriek čínskymi autoritami deklarovanej pokračujúcej liberalizácii v tejto oblasti.

Pokiaľ ide o hodnotenie *compliance* Číny na mikro úrovni, v rámci ktorého autorka skúmala skúsenosti respondentov s prístupom na čínsky trh, zaujímavým výstupom bolo zistenie o problematike jednotného vymáhania zákonov zabezpečujúcich nediskriminačný prístup k importovaným výrobkom na celom území Číny, čo úzko súvisí i s otázkou transparentnosti pri implementácii a vymáhaní zákonov v Číne. Za výrazný problém respondenti považovali absenciu publikácie administratívnych opatrení na nižšej ako ministerskej úrovni a v prípade ich zverejnenia zase uvádzali nedostatok vo forme nesplnenia záväzku publikácie týchto opatrení v jednom z troch oficiálnych jazykov WTO.(str. 101) Pokiaľ ide o otázku uplatňovania režimu národného zaobchádzania pri vstupe na čínsky trh bol respondentmi uvedený zaujímavý príklad zvýhodnenia domácich subjektov oproti zahraničným dovozcom tým, že drobní domáci pestovatelia nemuseli na rozdiel od dovozcov poľnohospodárskych výrobkov a potravín odvádzať pri predaji svojej produkcie daň z pridanej hodnoty. Napriek konkrétnym nedostatkom identifikovaným zo strany respondentov sa väčšina zhodla v tom, že „Čína dosáhla významných výsledkov v oblasti naplňování svých mnohostranných obchodních závazků a přijala řadu liberálních opatření, pod jejichž vlivem otevřela domácí trh zahraniční konkurenci.“(s. 102)

V šiestej kapitole nazvanej „Nekalé obchodní praktiky a kauza neudělení statusu tržní ekonomiky Číně ze strany EU“ sa autorka venuje otázke ochrany pred dumpingom a neoprávneným subvencovaním vývozu s jej priamym vplyvom na postup EÚ pri rozhodovaní o udelení statusu trhovej ekonomiky Číny. Analyzuje trhové prostredie v Číne z pohľadu jednotlivých deformujúcich faktorov a na základe štatistickej analýzy autorka dospieva k záveru, že Čína sa podieľa až takmer jednou tretinou na celkovom počte 486 antidumpingových vyšetrovaní vo WTO, no v prípade antisubvenčných vyšetrovaní je tento podiel ešte vyšší, pričom najvyšší počet antisubvenčných vyšetrovaní voči Číne bol iniciovaný práve v roku 2016, v ktorom Čína očakávala udelenie statusu trhovej ekonomiky. V súvislosti s postojom Európskej únie autorka špeciálnu pozornosť venuje úlohe oceliarskej lobby v EÚ a rizikám

vyplývajúcim pre EÚ v prípade straty možnosti stanovenia výšky dumpingu a subvencií alternatívnym spôsobom (porovnaním s výrobnými nákladmi a cenami v trhových ekonomikách) v prípade udelenia statusu trhovej ekonomiky Číne.

V siedmej záverečnej kapitole „Otvorená Čína – *Qui bono?*“ autorka sumarizuje liberalizačné opatrenia v oblasti obchodu s tovarom a službami zo strany Číny za obdobie 2001-2017 (2018) a konštatuje zvýšenie celkového podielu súkromných spoločností a zahraničných investičných spoločností na celkovom objeme zahraničného obchodu Číny z 57,5% v roku 2001 na 84% v roku 2017. (s.169) Ako pozitívny výsledok prijatých liberalizačných opatrení vníma nárast prílevu priamych zahraničných investícií do sektoru služieb, ktoré v roku 2017 predstavovali 73%-ný podiel na celkových investíciách prúdiacich do Číny zo zahraničia. Autorka v tejto kapitole zároveň konštatuje, že „Čína dosáhla z liberalizácie obchodu, probíhajúcej souběžně na různých úrovních, větších zisků, než většina jejích obchodních partnerů.“(s.171) Autorka dodáva, že zvýhodňovanie domácich subjektov pred zahraničnými dodávateľmi predstavuje porušovanie pravidiel multilaterálneho obchodného systému a vytesňovaním dovozu a získaním väčšej nezávislosti môže Čína predstavovať pre svet do budúcnosti hrozbu. Autorka vedeckú monografiu uzatvára náčrtom pravdepodobného scenára budúceho vývoja, v ktorom vidí Čínu prevziať vedúce miesto vo svetovej ekonomike a vyjadruje odôvodnenú obavu, že ak obchodná vojna dvoch najväčších ekonomík sveta bude pretrvávajúť dlhšiu dobu, bude to mať negatívny dopad na celú globálnu ekonomiku.

Obsahovo pokladám predloženú vedeckú monografiu „Compliance Číny s WTO - Jak Čína dodržela mnohostranné obchodní závazky a jak usilovala o získání statusu tržní ekonomiky“ za veľmi úspešné dielo. Autorka predložila vysokokvalifikovanú prácu, ktorá sa opiera o názorovú pluralitu známych vedeckých osobností, ako i o originálne aktuálne relevantné dáta získané i vďaka osobnej účasti autorky na preskúmaní obchodnej politiky ČĽR vo WTO v roku 2018, no i na základe originálnych výstupov získaných vyhodnotením dotazníkového výskumu ohľadne podmienok prístupu zahraničných subjektov na čínsky trh.

Autorka analýzou kvalitatívnych a kvantitatívnych údajov tvorivo spracovala danú problematiku a výsledkom je ucelené vysoko teoretické dielo, ktoré hodnotí postavenie a *compliance* ČĽR vo WTO a načrtáva perspektívu možného posunu tejto ekonomiky na prvé miesto vo svetovom meradle.